

NAPOVED INTEGRALNE SERIJE:

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja

V čedalje večji meri se soočamo z mnogoterimi, raznolikimi izzivi – od svetovnih do evropskih, slovenskih, lokalnih; od podnebnih sprememb do ekonomskih problemov.

Zato je nujen drugačen pogled na svet okrog nas, nov način razmišljanja in delovanja, preseganje kalupov...

Celosten pogled, ki nam bo pomagal, da elemente, ki jih že imamo, vidimo v novi luči, na drugačen in celosten način povežemo, prepletamo, stkemo – PAMETNO INTEGRIRAMO.

Drobce rešitev, ki bodo dobre za vse, imamo pred seboj, živimo z njimi – tu, v Sloveniji in Evropi.

Ker »nič ni tako praktično kot dobra teorija« (Lewin), predstavljamo NAČELA, po katerih je mogoče oblikovati nov, celosten konceptualen okvir; pravzaprav lahko vodijo do različnih teorij.

In ta načela nas lahko pripeljejo do TEORIJE INTEGRALNEGA RAZVOJA avtorjev Ronnieja Lessema in Alexandra Schiefferja.

Praktični primeri njene uporabe z odličnimi praksami (večina iz Slovenije) in novi integralni koncepti bodo sestavljali večino od 100 nadaljevanj v seriji »S pametno integracijo do trajnostnega razvoja«. Objavljali jih bomo v naslednjih nekaj mesecih, praviloma vsak dan od ponedeljka do petka. S pomembnim sporočilom, da je nujno pametno povezati številna prizadevanja in potencialne za trajnostni razvoj v okviru EU.

Med drugim smo pristop integralnih svetov uporabili pri snovanju novega, trajnostnega modela razvoja za našo državo - poimenovali smo ga Integralna zelena Slovenija. Predstavili smo ga v knjigi Integral Green Slovenia (Routledge, 2016), ki smo jo uredili dr. Darja Piciga, prof. Alexander Schieffer in prof. Ronnie Lessem, napisalo pa poleg nas še 42 slovenskih avtorjev. Z Integralno serijo se odzivamo na številne pobude, da bi imeli čimveč gradiv o Integralni zeleni Sloveniji tudi v domačem jeziku.

In integralna zelena pot lahko prispeva tudi k prihodnosti Evrope.

O vsem tem nas bo v prihodnjih mesecih pisalo več deset avtorjev knjige in drugih integralnih mislecev.

Vse to prvič celostno v slovenskem jeziku in edinstveno v svetovnem merilu.

Prijazno vabljeni k prebiranju, razmišljanju in ustvarjalni uporabi!

Dr. Darja Piciga

DRUGI TEDEN

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja – 6. nadaljevanje

29. 1. 2018

6. Poskušamo z NAČELI. In namesto »silosnega« mišljenja predlagamo integriran pristop.

V prvem tednu Integralne serije smo opozorili na množico med seboj prepletenih izzivov, globalnih in hkrati lokalnih, s katerimi se sooča človeštvo. Ki se zaradi tega, ker jih neuspešno rešujemo, večinoma še zaostčujejo. Če hočemo biti aktualni, govorimo o katastrofalnem zanemarjanju načel trajnostnega razvoja. Zato smo predpostavili, da globalni izzivi v kontekstu razvijajoče se družbe znanja zahtevajo korenite spremembe v mišljenju in ravnanju posameznikov in družbenih skupin, institucij in sistemov. In v NAPOVEDI Integralne serije obljubljam NAČELA za sestavljanje novega konceptualnega okvira za razreševanje globalnih izzivov. Zavedamo se namreč, da »nič ni tako praktično kot dobra teorija«. Teorija torej, ki deluje v praksi, najprej pa jo je zmožna razložiti. Tudi zato se toliko ukvarjamo z odličnimi praksami trajnostnega razvoja – od najbližjih, avtentičnih slovenskih, do tistih na drugem koncu sveta. In živeli naj bi v obdobju, ko družba temelji na znanju. Ne samo tehničnem in tehnološkem.

Ta načela morajo biti torej uporabne usmeritve za naše ravnanje.

Lažje nam je, če se problemov lotimo s kančkom humorja. Poskusimo torej s prvimi šestimi, ki se nakazujejo v dosedanjih zapisih Integralne serije ([1. – 5. NADALJEVANJE](#)):

1. »Out-of-the-box« je zakon! (prevod: **Spravimo se ven iz okvirov, razmišljajmo brez kalupov!**)
2. Znanje ne sme ostajati »popredalčkano« in ne sme biti enostransko.
3. Priseganje na »edino zveličavni« ekonomski model je zmota. *Pa še: Ekonomija (ekonomski sistem) mora delovati za vse.*
4. Brez etičnih temeljev človek ni Človek, gospodarstvo in družba pa ne (moreta biti) trajnostna.
5. Ne odtrgajmo se od korenin svoje skupnosti! *In hkrati: Ves svet je naš oder.*
6. Narava je naša največja učiteljica. Naj bo tudi naša prijateljica!

V tednu, ki je pred nami, bomo na podlagi praktičnih primerov, različnih razprav, teorij in dokumentov ter skupaj z drugimi avtorji zgornja načela za soočanje z globalnimi in lokalnimi izzivi še dodatno utemeljili in približali bralcem.

V današnjem prispevku nekaj več besed o nujnosti preseganja meja med znanstvenimi disciplinami, strokami, področji, sektorji, ... na kar smo opozorili v [2. nadaljevanju](#).

NAČELO 2: Znanje ne sme ostajati »popredalčkano« in ne sme biti enostransko.

Junija 2012, dvajset let po Agendi 21, sklepnemu dokumentu svetovne konference OZN o okolju in razvoju iz leta 1992 v Rio de Janeiru, je v istem mestu ponovno potekal svetovni vrh o trajnostnem razvoju, na kratko imenovan Rio+20¹. Pred konferenco so bila objavljena kakovostna poročila, ki so podala pregled nad takratnim stanjem na vseh področjih trajnostnega razvoja, nad učinkovitimi strategijami, ukrepi in praktičnimi rešitvami, ter so usmerjala k informiranemu delovanju za trajnostno prihodnost.

Peto poročilo o stanju Zemlje (Global Environment Outlook 5, GEO5)² ki je nastalo v okviru Programa Združenih narodov za okolje (UNEP), je verjetno najbolj celovito med poročili, ki so bila predstavljena na konferenci Rio+20.

Poročilo GEO5 je zaključilo, da se je kljub mednarodno sprejeti ciljem iz leta 1992 hitrost uničevanja človekovega okolja še povečala, cilji so ostali še vedno neuresničeni. Ob tem opozarja:

- na številne, med seboj povezane spremembe v ekosistemih Zemlje, ki imajo že resne posledice za blagostanje človeštva,
- in na kompleksnost procesov za prehod v trajnostno družbo.

Slika: Achim Steiner, takratni direktor UNEP, predstavlja poročilo

¹ Avtorica se je konference udeležila kot članica mednarodnih nevladnih organizacij.

² The Global Environment Outlook: Environment for the future we want (GEO-5). Dostopno prek: <http://web.unep.org/geo/assessments/global-assessments/global-environment-outlook-5>.

Eden od najbolj izpostavljenih problemov zaradi neusklajenega in nepovezanega delovanja, je povečevanje cen hrane in s tem povečevanje lakote in revščine zaradi spodbujanja uporabe biogoriv kot obnovljivih virov energije. Nadomeščanje fosilnih goriv s kulturnimi rastlinami, iz katerih pridobivamo bioenergijo, lahko pripomore k reševanju energetske problematike. Poleg tega z zmanjševanjem emisij toplogrednih plinov prispeva k blaženju podnebnih sprememb. Vendar pa je povezano s krčenjem gozdov in spreminjanjem rabe tal. To vpliva na obseg zemljišč, ki je na voljo za pridelovanje hrane. Ker so svetovni prehranski trgi med seboj povezani, to hkrati vpliva na cene hrane.

Evropsko poročilo o razvoju, ki se je osredotočilo na upravljanje vode, energije in zemljišč³, je Evropska komisija v Rio de Janeiru leta 2012 predstavila s ključnim sporočilom: **»Od "silosnega" mišljenja proti integriranemu pristopu«**⁴. Kot ugotavlja poročilo: Načrtovanje politik za razvoj je na ravni EU in na mednarodni ravni še vedno pretežno organizirano v »silosih«. Zato je nujno spremeniti pristop k upravljanju teh virov. Še zlasti javni sektor bi moral z ustreznimi politikami vzpostaviti integriran pristop upravljanja celotnega presečnega področja »voda – energija – zemlja« ter tako hkrati obravnavati daljnosežne posledice, ki izhajajo iz posamičnih ukrepov.

Slika: Rio de Janeiro, kjer sta potekala dva svetovna vrha o trajnostnem razvoju

Podobno Evropska agencija za okolje (EEA) v zadnjih dveh poročilih z naslovom **Evropsko okolje: Stanje in napovedi** (SOER, 2010 in 2015)⁵ opozarja na kompleksnost izzivov in priporoča celosten, sistemski pristop: 2010: Evropa se mora nujno začeti celoviteje spoprijemati s trdovratnimi sistemskimi okoljskimi in zdravstvenimi izzivi.

2015: Mnogi današnji in še bolj prihodnji izzivi so sistemske narave in kompleksni. Zadovoljevanje osnovnih potreb človeštva po virih zahteva celostno, usklajeno upravljanje.

Konferenca Rio+20 je bila pomemben korak na poti do **Agende za trajnostni razvoj do leta 2030**⁶ (Agenda 2030). Slednja združuje prizadevanja za izkoreninjenje revščine in trajnostni razvoj in spodbuja k spremembi razvojne paradigme z uravnoteženim upoštevanjem vseh treh razsežnosti trajnostnega razvoja – okoljske, gospodarske in družbene. Dokument začenja z opozorilom o izjemnih izzivih na področju trajnostnega razvoja: ogroženo je preživetje številnih družb in bioloških podpornih sistemov na Zemlji. Celostni pristop za soočanje s temi izzivi se odraža v tesnih medsebojnih povezavah in številnih prvinah, ki povezujejo 17 splošnih in 169 konkretnih ciljev trajnostnega razvoja. Kot poudarja tudi prvo poročilo Slovenije o implementaciji Agende 2030⁷, je za uspešno obravnavanje vseh SDGjev (splošnih ciljev) in povezanih podciljev, ki so integrirani in nedeljivi, potreben celosten vladni pristop. Seveda dobri nameni in zapisane usmeritve še niso zagotovilo, da bo nov, **transsektorski** pristop tudi dejansko zaživel.

In kakšno vlogo ima znanost v nakazani spremembi razvojne paradigme?

³ Confronting Scarcity: Managing water, energy and land for inclusive and sustainable growth. European Report on Development (ERD). European Union, 2012. Dostopno prek: <http://ecdpm.org/wp-content/uploads/2013/10/ERD-2011-2012-Confronting-Scarcity-Managing-water-energy-land.pdf>.

⁴ From 'silo thinking' towards an integrated approach.

⁵ The European environment — state and outlook (SOER). Poročili dostopni prek: <https://www.eea.europa.eu/soer-2015/about/about-soer-2015>.

⁶ Sprejeta na vrhu OZN o trajnostnem razvoju v New Yorku, 25. septembra 2015. Več o Agendi 2030 na: http://www.mzz.gov.si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/politike_mrs/cilji_trajnostnega_razvoja/.

⁷ <http://slovenija2050.si/wp-content/uploads/2017/07/Slovenia-VNR-2017-Full-Report.pdf>

Med številnimi dogodki, ki so potekali ob uradni konferenci Organizacije združenih narodov Rio+20 leta 2012, najdemo tudi petdnevni Forum o znanosti, tehnologiji in inovacijah za trajnostni razvoj, ki se ga je udeležilo okrog 500 znanstvenikov iz 75 držav. Zavzeli so se za novo "pogodbo" med znanostjo in družbo, torej večje upoštevanje znanstvenih spoznanj pri oblikovanju politik in konkretnih rešitev ter večjo vključenost znanstvenikov v te procese. Eden od rezultatov foruma je bila uradna razglasitev pobude za 10-letni program trajnostnega raziskovanja z naslovom **Future Earth**⁸ (Prihodnja Zemlja), platforme za koordinacijo interdisciplinarnih študij. Kot je poudaril Yuan Tseh Lee, predsednik Mednarodnega sveta za znanost (International Council for Science - ICSU), glavnega organizatorja foruma: "Nova znanstvena spoznanja morajo imeti ključno vlogo v iskanju rešitev preko integrativnega raziskovanja, holističnega systemskega mišljenja in močnejših zavez na strani znanosti za komunikacijo, izobraževanje in družbeno angažiranje." Leta 2015 je bila »Prihodnja Zemlja« tudi ustanovljena, s ciljem, da nudi znanje in podporo za pospešitev preobrazbe v trajnostni svet. Med drugim zagotavlja mednarodno raziskovalno agendo za usmerjanje naravoslovnih in družboslovnih znanstvenikov, ki delajo po vsem svetu.

Za razliko od programa Future Earth, v katerem vseeno prevladuje naravoslovje, ponuja knjiga slovenskega sociologa Franca Malija **»Epistemologija družbenih ved: razlaga in razumevanje«**⁹ kritični vpogled v spoznavno-teoretska načela sodobnih družbenih ved. Poglavitni zaključki in priporočila pa so si v marsičem sorodni. Mali se med drugim ukvarja z vprašanji holističnega in individualističnega pristopa k preučevanju družbenih pojavov. Bolj kot iskanje razlik med metodo znanstvenega razumevanja in metodo znanstvene razlage, med individualističnim in holističnim pristopom v družbenih vedah, med znanstvenim relativizmom in znanstvenim pozitivizmom, je v njegovem delu poudarjena zahteva po iskanju stičnih točk oziroma po sintezi različnih pogledov. Gre za poglede štirih vodilnih teoretikov znanosti dvajsetega stoletja – Karla Popperja, Thomasa Kuhna, Maxa Webera in Niklasa Luhmanna. Epistemološke tematike, ki so obravnavane v Malijevi knjigi o epistemologiji družbenih ved, so aktualne v času oblikovanja novega, **transdisciplinarnega** tipa znanstvenega védenja, ko naj bi se vzpostavile nove kognitivne in družbene oblike povezav med družboslovjem in naravoslovjem. Znanost v novejšem času prehaja v novo razvojno fazo, za katero je med drugim značilno brisanje meja v različnih pomenih – tudi med različnimi znanstvenimi disciplinami.

Po tokratnem bolj znanstveno obarvanem prispevku bomo jutri pričeli z novimi pogledi na svetovne in domači prakse, ki smo jih že omenili, svetovni in slovenski misleci pa nas bodo učili, kako se soočati z globalnimi izzivi (načela iz začetka današnjega nadaljevanja). Kot je na primer pred nekaj leti, ko je bil na obisku v Sloveniji, dejal Nobelov nagrajenec Muhammad Yunus v intervjuju¹⁰ z naslovom »Banke naj bodo po meri človeka« po opisu, kaj si lahko obetamo od socialnega podjetništva: »Vse to je mogoče, če začnemo razmišljati v obratni smeri.«

Dr. Darja Piciga

⁸ <http://www.futureearth.org/>

⁹ Izdala Univerza V Ljubljani, 2007. Poudarki knjige, ki jih navajamo, so vključeni tudi v predstavitev knjige na <http://www.emka.si/epistemologija-druzbenih-ved/PR/27815>.

¹⁰ <https://siol.net/posel-danes/novice/muhammad-yunus-banke-naj-bodo-po-meri-cloveka-282585>. Objavljeno 19. 5. 2012.